

koga nagiblje. Vzemite le črtovnik v roke, in preračunajte nekoliko dotični čisti prinos. S tem se boste prepričali, da od naših obširnih pašnikov in gozdov bo skupni čisti prinos tudi jako visok, posebno pa od gozdov dosti viši, kakor po stari meri, se vé, da to sedanja viša vrednost lesa opravičuje. To bo gotovo tudi vsakega cenilca k natančnosti in previdnosti pri vcenitvi spodbujalo. Zato jim ta vsestranski in vestni prevdarek prav gorko priporočamo še enkrat.

Narodno-gospodarske stvari.

Kaj so akcije ali delnice.

Ker je med ljudstvom našim še premalo znanja o tem, kaj je akcija ali delnica, ne bode odveč, ako „Novice“ to reč na drobno razložé po spisu gosp. Ferd. Kočevarja v 26. zvezku „Slovenskih večernic“.

Akcija, po slovensko delnica, je tisto vrednostno pismo, ki spričuje, da ima lastnik tega pisma neki stanoviti del v kakem vkupnem kapitalnem zakladu vložen.

Lastnik akcije se imenuje akcijonar, ali po slovenski deležnik ali delničar.

Sledeči primer bo najlažje razjasnil, na kak način so akcije postale, in kaj pomenijo.

Blizo neke vasi se je našla na občinskem zemljišču premogova žila. Prvo vrtanje je pokazalo, da je premog izvrstne sorte, in ker je več plavšev blizo, ki vsi mnogo kurjave potrebujejo, in tudi železniška postaja ni daleč, vse na to kaže, da bi se premog prav lahko prodajal in v denar spravljaj. Iz te premogove žile bi se tedaj veliko denarja in bogastva izkopati dalo! — Pa kdo ga bo kopal? — Občina, na katere zemljišču se je žila našla, je siromašna, ona nima tolikih denarnih moči, da bi se tega podvzetja lotiti mogla, vaščani pa še manje, kajti premog kopati stane posebno iz začetka mnogo denarja. Da je najdena premogova žila, razglasilo se je v kratkem času daleč na okoli, in koj se je nekoliko denarnih mož med seboj dogovorilo, da hoté premogovo žilo od občine kupiti, ter vkup premog kopati in prodajati. Ker pa tudi oni nimajo za to podvzetje zadostnega kapitala, vstanovijo se kot akcijino društvo. — Za celo podvzetje je treba, kakor so preračunili, 20.000 gold. Da se ta znesek skupaj spravi, izdá to društvo 200 akcij, od katerih vsaka na 100 gold. glasi, ter jih na denarni sejm na prodaj postavi. Vsak, kdor hoče deležnik tega podvzetja postati, ker si misli, da bo dokaj dobička iz njega izviralo, si omisli eno ali več tacih akcij proti temu, da za vsako 100 gold. v gotovem denarji odšteje. Če je tako vseh 200 akcij razprodanih, potem je za podvzetje potrebna glavica od 20.000 gold. skupljena. Premogova žila se s temi denarji od občine kupi, in premog se začne kopati. Vsi tisti, ki so akcije kupili, so akcijonarji, in so skupaj akcijno društvo.

Akcijna društva se osnujejo samo za velika podvzetja, katerih en sam, pa če je še tako premožen, ne more lahko na sebe vzeti.

Če se akcijno podvzetje dobro obnese, če je letni dobiček velik, poviša se vrednost vsake poedine akcije nakrat. Na burzah se bo svet trgal za take akcije, in od prvotnih 100 gold. bodo v kratkem na 130, na 150 gold. skočile in še više, kajti vsak, ki ima odvišega denarja, si bo želel eno ali več tacih akcij imeti, v katerih je kapital tako varno vložen, in tako lep dobiček nese. — Nasprotno pa, če se podvzetje slabo obnese, tako, da ne bo samo nobenega dobička od vloženega kapitala, ampak da je ta kapital sam že v

nevarnosti, da ne bi celó propadel, bodo akcije koj svojo vrednost zgubile. Vsak, kdor tako akcijo ima, bo gledal, da se je prej ko prej znebi, ter jo bo na burzi na prodaj ponujal; al na burzi se še zmenili ne bodo za njo, in tako bo ona od prvotnih 100 gold. naglo na 60, na 40 gold. padla, v časih pa tudi vso svojo vrednost zgubila, kar se je že večkrat zgodilo.

Kakor že vemo, so vsi lastniki akcij akcijino društvo. Ta družba se vsako leto gotovo vsaj enkrat snide. V zboru ali skupščini akcijonarjev se pregledavajo računi o podvzetji, dobiček ali zguba, in nazadnje se izmed akcijonarjev tisti možje izberejo, kateri imajo prihodnje leto podvzetje ravnati in voditi, ter vse ono izvrševati in izpeljati, kar je bilo v glavni skupščini akcijonarjev po večini glasov sklenjeno. Ti izbrani možje imenujejo se odbor ali ravnateljstvo akcijinega društva. Če je število akcijonarjev malo, imenuje se društvo tudi „kumpanija“ ali španovija.

Razložek med društvom na akcije in med „kumpanijo“ je ta, da v kumpanijo ne more nikdo stopiti, če drugi družbeniki tega ne dovolijo: nasprotno pa tudi noben družbenik ne more in ne sme svojega v kumpanijsko podvzetje vloženega denarja potegniti in iz kumpanije izstopiti, če tega kumpaniji poprej ne naznani. Drugače je pa pri društvih na akcije. Pri teh ne more noben lastnik akcije svojega v podvzetje vloženega deleža nazaj tirjati, predno celo društvo ne razide, narobe pa sme brez družbinega dovoljenja svojo akcijo prodati, in tako iz društva stopiti, na mesto njega pa stopi tisti v društvo, ki je akcijo kupil, za kar mu tudi ni nobenega dovoljenja od društva treba. Deležniki akcijnih društev se lahko vsak dan menjajo, kar pri „kumpaniji“ ne sme in ne more biti.

Akcije zlasti zavoljo tega po kupčiji lahko prehajajo iz ene roke v drugo, ker na njih navadno ni lastnikovo ime zapisano, ampak so lastnina onega, v katerega rokah se ravno nahajajo. Gledé tega so vrednostni papirji dvojne sorte. Na enih je ime lastnika zapisano, na drugih pa ne, ali kakor se reče, eni glasé na ime nositelja (au porteur), drugi pa ne. Vrednostni papirji druge sorte so zmirom lastnina onega, kdor jih v rokah ima. Oni se morejo in smejo kar naravnost komu drugemu prodati, ter ni potrebno, prodajo na papirji omeniti (indosirati), kakor pri menjicah, ali v posebnem pismu potrditi (cesionirati), kakor pri navadnih dolžnih pismih, ki vsa na ime nositelja glasé. Akcije so tiste sorte vrednostnih papirjev, ki ne glasé na ime nositelja, ter morejo ravno tako kakor goldinarski bankovec brez vsakih pisem ali potrjenj iz lastnine enega v lastnino drugega prehajati.

Za vsako akcijino društvo je treba vladi-nega dovoljenja. Tudi si vlada pridrži pravico, društvo v njegovem djanji nadzorovati, ter more celó, če se jój potrebno zdi, podvzetje ustaviti.

Društva na akcije se osnujejo posebno za taka podvzetja, katera zahtevajo velik kapital, in pri katerih se mora dalj časa na dobiček čakati. Taka podvzetja so posebno rudokopja, pa tudi zavarovalnice in banke.

Dobiček, ki na vsako poedino akcijo odpade, imenuje se dividenda, po slovensko to, kar se razdeliti ima. Dividenda se zračuna koncem vsakega leta. Na dividendo spada samo čisti dobiček, od katerega so bili poprej stroški za opravljanje odbiti. Od akcij se navadno ne plačujejo obresti, ker ti so že v dividendi.

Če podvzetje spodletí, niso lastniki poedinih akcij za zgubo s celim svojim premoženjem odgovorni, ampak samo s tistim delom, ki so ga v akcije vložili. Če akcijno društvo svoj kapital pomnožiti hoče, izda proti zalogi (hipoteki) vsega svojega

vkupnega premoženja navadna pisma, ki imajo, kar se njih varnosti tiče, prednost pred akcijami, in zavoljo te prednosti imenujejo se prioritete, ali po slovenski prednice. Prioritetna dolžna pisma imajo stvarno zalogo za seboj, tako da one nič ne zgubé, ako bi postavimo akcijino podvzetje spodletelo. Takrat samo akcije zgubé. Od teh prioritetnih dolžnih pisem plačuje akcijino društvo samo obresti, ne pa dividende.

Akcijino društvo se razide, če je svoj namen doseglo; če se je, postavimo, premogova žila, na kateri se je kopalo, izcrpila; — ali pa, če se v glavni skupščini deležnikov sklene, da ima društvo nehati. Nikoli pa ne more, kakor pri kumpanijah, en sam deležnik zahtevati, da se skupno društveno premoženje razdeli, in njemu njegov delež odšteje.

Kar se dobička tiče, ki ga ima akcijino podvzetje dati, vse od tega odvisi, kakošno je podvzetje, in kako je vravnano. Gledé tega je treba, da se podvzetje, predno se v roke vzame, najprej dobro in na vse strani premisli in pretuhta. Ko je to storjeno, mora se načrt ali plan narediti, po katerem se bo delalo. Glavna stvar je, da se pri enkrat vstanovljenem načrtu ostane, kajti menjanje in skakanje od enega načrta na drugega podvzetju navadno bolj škoduje kakor hasne.

Da je podvzetje srečno, odvisi tudi od mož, ki jih je akcijino društvo izmed sebe izbralo, ter jih za oskrbnike in voditelje celega podvzetja postavilo. Oskrbniki podvzetja se morajo vestno po tistih sklepih in napotkih ravnati, ki so bili v glavni skupščini akcijonarjev ustanovljeni.

Zato mora pa skrb vsakega akcijinega društva biti, da si zvestih in vestnih mož za oskrbnike izbere.

Znanstvene stvari.

Zapisnik

38. odborove skupščine Matice slovenske

v Ljubljani 13. julija 1876.

Vrsta razgovorov: 1. Bere se zapisnik 37. odborove seje. 2. Poročilo tajnikovo. 3. Poročilo odseka za izdavanje knjig. 4. Razgovor o raznih Matičinih zadevah.

Te seje udeležili so se izmed vnanjih udov: gospoda Janez Parapat in Viljem Urbas, izmed Ljubljanskih pa gospodje: dr. Janez Bleiweis (prvosednik), Jož. Marn, Maksim. Pleteršnik, Fr. Souvan, dr. Jurij Sterbenec, Fel. Stegnar, Jan. Šolar, Iv. Tomšič, Iv. Vavrū, Ivan Vilhar, Fr. Wiesthaler, dr. Jernej Zupanec in A. Praprotnik (tajnik in zapisnikar).

Predsednik dr. J. Bleiweis prične skupščino ob 5¹/₄ ure, pozdravši nazoče odbornike.

Najprej bere se in odobri zapisnik 37. odborove seje; potem poroča tajnik Praprotnik o imenitnejših Matičinih rečeh tako-le: „Slavni odbor! Ko sem jaz po volitvi pri zadnji odborovi skupščini prevzel tajništvo, videl sem, da je prva potreba, da se napravi in sestavi natančen inventar vseh Matičinih knjig in družih tiskovin. Tak inventar je sedaj sestavljen, in natanko se po njem vé, koliko iztisov ima Matica te ali une knjige in kakošne druge tiskovine ter tudi, koliko je vse to blago vredno. Vкупna vrednost vseh Matičinih knjig (v začetku meseca maja t. l.) je 7566 gld. 63 kr. Ako se od te svote odšteje $\frac{1}{3}$ za znižane cene, provizije itd., ostaja še vendar gotove vrednosti 5044 gold. 43 kr. Tū zraven prištevamo še zemljevide, katerih ima Matica vкуп 2810 iztisov. Ako se cenijo le po 10 krajc., znaša to 281 gold.; tedaj so vse Matičine tiskovine vredne vкуп dobrih 5325 gld.“ — Odbor soglasno izreka za marljivo vredbo književnega Matičnega inventara tajniku zahvalo.

„Število Matičinih udov se je od zadnje odborove seje pomnožilo za 13 udov; izstopili pa so 4. Glavna Matičina knjiga, v katero se novi udje zaporedoma vpišujejo, kaže številko 3044.“

„Odsek za izdavanje knjig imel je od zadnje odborove skupščine dve seji, ravno tako tudi gospodarski odsek. O vseh teh sejah kažejo zapisniki zadevne razprave.“ (Tajnik bere vse štiri zapisnike teh sej, kar odbor na znanje vzame.)

„Znano je, da je pokojni gosp. dr. Lovro Toman „Matici“ za njene ude na Dunaji napraviti dal diplomu. Pismo, s katerim je „Matici“ daroval ploščo, bilo je njegovo zadnje pismo, pisano v Rodovni 9. avg. 1870. leta. Ravno tega leta je Matičin odbor te diplome pri Kökeju na Dunaji dal natisniti 500 odtisov. Od tistega časa do sedaj pa so vse te diplome pošle, in ni se moglo ž njimi vstrezati udom, ki so jih želeli. Tajništvo je tedaj pri Kökeju (pri katerem je še sedaj hranjena diplomina plošča) naročilo 100 odtisov, katere je Matica 15. junija t. l. dobila. Sedaj morejo tedaj lepo diplomu (za 50 kr.) dobiti vsi udje, ki je želijo.“ — Odbor tajnikovo naročilo Matičinih diplom odobri.

„C. k. deželni šolski svet Kranjski je pri „Matici“ naročil 220 iztisov Kersnikove knjige „Zgodovina Avstrijsko-ogerske monarhije“ za srednje šole in za učiteljska izobraževališča, da jih razdeli učiteljskim knjižnicam po deželi. Ker pa je Matica od te knjige imela le še 145 iztisov, je dala 140 iztisov dežel. šolskemu svetu, za katere je prejela čistih 44 gold. 80 kr. Sedaj je ta knjiga razprodana.“ — Tajnik predlaga tedaj, naj, ker je morda tū pa tam še kak Matičin ud, ki te knjige nima, in ker tudi novi udje največkrat želé več prejšnjih Matičinih knjig, pa tudi zato, ker bode si ta knjižica tudi med učitelji in učenci pridobivala vedno več veljave in porabe — odbor dovoli, da se ta koristna knjižica (ki obsega le nekaj čez 6 pól) v drugič natisne. — Predlog se izroča odseku za izdavanje knjig v prevdarek in poročanje v eni prihodnjih sej.

(Konec prihodnjič.)

Pogovor dveh Kranjskih kmetov o Turški vojski.

Humoreska po „Brenceljnovem“ stroju.

Matej. Prej bi se jokalo nego smejal temu, kar se na jugu godi. To ti „teče rdeča kri, da bi gnala mlin-ske kamne tri“ — pravi stara pesem o Lavdonu in Turkih.

Jernej. Pa res! Čuda, da se to že prej ni začelo, kar je zdaj. Saj veš, da že 400 let kruti Turek tlači in vlačí uboge naše brate, ki so se zdaj s pomočjo Srbov in Črnogorcev spravili na noge, da bi otresli žuleči in težki Turški jarem.

Matej. Vem to. Vendar bi se bil zadnjič skoro smejal, ko sem bral v „Novicah“, da Rusija in Avstrija hodite krog vsega tega, kakor mačka krog vrele kaše, da nobena njih armad se ne bo vtikala v boj in da še le po tem, ko se bodo Turki, Srbi, Črnogorci in ustajniki nekaj časa tēpli, bosta Gorčakov in Andrassy razsodila, kdo je bil bolj tepén in kako bi se mu pomagalo.

Jernej. Haha! prav kakor če se pri nas fantje dveh vasí o žegnanji stepó. Okoli in okoli je polno ljudi, ki gledajo, kako se „junaki“ po glavah udrihajo, in če je kdo hudo tepen, ga eni milujejo, drugi pa mu privoščijo to, kar je skupil, češ, čemu se je posetil. Ko je kdo ves krvav, še le pridejo s škafo m vode ter mu izmivajo glavo.